

### درباره فاویسم و آلو زاله

در بهار ۱۳۴۸ در زمان خدمت سپاه بهداشت در محل خدمت خود با موجی از ابتلاء به بیماری فاویسم که به اصطلاح محلی به آن باقلا زاله می‌گفتند روبرو شدم. اگرچه آن زمان از تشخیص اولین مورد فاویسم در سال ۱۳۳۷ توسط بیمارستان آمریکایی رشت حدود ۱۰ سال می‌گذشت لاقلاً در سطح وزارت بهداشتی و واحدهای تابعه آن و همچنین دانشگاه‌ها ابهامات زیادی در مورد منشأ این بیماری و استعداد ابتلاء به آن وجود داشت. شاهد این مدعا مجموعه مقالات سمپوزیوم فاویسم است که در تابستان ۱۳۴۶ توسط انستیتو تغذیه برگزار شده بود و اینجانب نیز در آن سمپوزیوم شرکت داشتم. اطلاعاتی که در آن سال‌ها بدست آورده بودم به عنایت پروردگار ابتداء بصورت مقاله‌ای با عنوان باقلا زاله (فاویسم) چیست؟ در یک روزنامه محلی به نام سایبان به تاریخ ۱۳ خرداد ۱۳۴۸ منتشر کردم (بصورت آموزش عمومی). سپس در سال ۱۳۵۹ در کتاب بهداشت تغذیه، خوردنی‌ها و درمان با غذا در صفحات ۲۸۲، ۲۸۳ و ۲۸۴ نوشتم و نظریه‌ای به مدد الهی در مورد چگونگی نقش پیش‌گیرانه و درمانی دوشاب اربه (خرمالوی جنگلی) به علت داشتن گلوکز احیاء کننده در برابر مواد همولیزدهنده باقلا ارائه نمودم که چند سال بعد توسط یکی از دانشجویان اینجانب در رشته تغذیه این نظریه به اثبات رسید.

در کتاب گران قدر خلاصه التجارب اثر حکیم بهاءالدوله رازی نیز شرح حال یک پسر ۱۴ ساله که از مزرعه باقلا عبور کرده بود و مبتلا به عارضه‌ای به احتمال قوی فاویسم شده بود را دیده‌ام که جا دارد روی آن کار شود.

گمان می‌کنم هنوز ملاحظه صفحات ذکر شده از کتاب بهداشت تغذیه خالی از فایده نباشد زیرا از برخی اطلاعات بومی و احتمالاً غیرموجود در کتاب‌های مرجع پزشکی برخوردار است.

نکته دیگری که برای کارهای علمی پیشنهاد می‌کنم بررسی موضوع ابتلاء بعضی کودکان خردسال به نوعی عارضه همولیتیک با اصطلاح محلی خولی زاله (یا آلو زاله) است و این عارضه نزد کودکانی دیده می‌شد که در اوایل بهار که گوجه سبز ریز را قبل از خشبی شدن پوسته هسته آن می‌خوردند. به گمان من این عارضه ناشی از گلوکزیدهای سیانوژنتیک موجود در هسته گوجه است اما نتوانستم دریابم که آیا پیدایش این عارضه فقط نزد کودکانی ایجاد می‌شود که نقص آنزیم G6PD و کاستی‌های دیگر نظیر کمبود گلوکوتاتیون دارند یا اینکه همه کودکان در معرض این خطر بودند. اینجانب این موضوع را در منابع طب سنتی و طب جدید ندیده‌ام لذا پیشنهاد می‌کنم در این زمینه تحقیق مستقلی صورت گیرد.